СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LII. — Ч. 149. — НЮ ЙОРК і ДЖЕРЗІ СИТІ, четвер, 3-го серпня 1944. No. 149. NEW YORK and JERSEY CITY, Thursday, August 3, 1944. VOL. LII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016, 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE

СТРАЙК НА РАСОВІМ ПІДКЛАДІ СТРИМАВ МІСЬКИЙ РУХ

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — Негодування службовиків підприємства Філядельфія Транспортейшен Компані на управу за те, що приняла 8 нігрів на моторових при трамваєвих возах, спричинив загальний страйк в цілій перевозовій системі в місті. Удаючи недужих, вийшли на страйк майже всі службовики на надземних вуличних залізницях і на собвеях. Разом „захорували" несподівано 6,000 службовиків і не явилися до праці. Внаслідок цього півчверта міліона щоденних подорожних, які їздять до праці і з праці домів, позбавлені способу комунікації. Інтересне, що проти приняття нігрів для приспосіблення їх на моторменів протестувала юнія службовиків, приналежна до Конґресу Промислових Орґанізацій (СІО), не зважаючи на зазив федеральної Комісії для Справедливого Заняття. Серед негодування нігри потурбували 5 білих мужчин і 1 білу жінку. — Команда армії й воєнної маринарки, як також управа юнії візвали страйкарів вертатися до праці, на разі безуспішно.

МОЛОДЬ ПОНАД 25 ЛІТ ПОБИРАЮТЬ ДО ПРАЦІ.

ВАШИНҐТОН. — Поборові комісії по стейтах та містах дістали наказ призначити всю мужеську молодь понад 25 літ життя до праці для підтримання воєнної продукції, коли [illegible] не мали воєнного заняття. Хто був поміщений на лісті в клясі А-1, а не є ще призначений до зголошення до воєнної служби, має бути перенесений до іншої кляси воєнного побору. Це стримує їх від служби при війську, але не стримує від покликання до воєнної праці.

ПОМЕР КЕЗОН, ПРЕЗИДЕНТ ФИЛИПИН.

САРАНАК-ЛЕЙК (Ню Йорк). — Мануел Кезон, президент Филипин, помер у віці 65 лі[illegible] від туберкульози. Він утік з [illegible] ніни перед японським наїздом 20. лютого 1942. р. і від того часу перебував на території Злучених Держав. Він приготовляв проголошення незалежности Филипин нечайно після теперішньої війни, але смерть заскочила його скорше. На його місце приходить до уряду віцепрезидент Серхіо Осмена.

ПЯТА ВОЄННА ПОЗИЧКА ПЕРЕВИЩИЛА 20 БІЛІОНІВ.

ВАШИНҐТОН. — Кінцеві обрахунки з висліду Пятої Воєнної Позички виказують, що загальна сума грошей з розпродажу бондів цієї позички досягла висоти $20,639,000,000. Секретар скарбу Генрі Морґентав признав, що вислід прийшов понад усяке сподівання, бо позичка мала принести лише 16 біліонів долярів.

ДОМАГАЮТЬСЯ КОНҐРЕСОВОЇ КОНТРОЛІ НАД ФЕДЕРАЛЬНИМИ БИЗНЕСАМИ.

ВАШИНҐТОН. — Сенатська комісія для зредукування федеральних видатків, на котрої чолі стоїть сенатор Бирд, вийшла з домаганням контролі над усіми федеральними корпораціями, які провадять підприємства в імени уряду Злучених Держав. Деякі з них, як от Ріконстрокшен Файненс Корпорейшен, переводять трансакції по цілому світі. Вони суперничать не лише з приватними підприємствами, але теж і діяльністю самого уряду, а їх аґенди так розрослися, що нема кому їх сконтролювати. Отже Бирд домагається совісної конґресової контролі над видатками й усією діяльністю таких корпорації вже в теперішному буджетовому році.

АРХІЄПИСКОП ПРОТИ САМОЛЮБНОГО МИРУ.

ШІКАҐО. — Архієпископ римо-католицької єпархії Семюл А. Стрич виголосив промову на відкриттю конвенції католицьких лісових робітників, а в промові домагався заключення після війни миру, опертого на справедливости й любови, виключенням самолюбства. Мир, опертий на самолюбстві, не буде миром, а лише перемирям, твердив владика.

ҐУРАҐАН В НОРТ КАРОЛАЙНІ.

ВИЛМИНҐТОН (Норт Каролайна). — Тропічний ґураґан, який віяв зо швидкістю 60 миль на годину, ударив цілою силою на прибережні місцевости. Вітер поперевертав телеґрафічні й телефонічні придорожні стовпи, та повалив багато надбережних домиків в купелевих ресортах. Досі ще не наспіли вісти про якісь смертні випадки.

МЯСО НА СТЕЙКИ Й ПЕЧЕННЮ НЕ БУДЕ ПАЙКОВАНЕ.

ВАШИНҐТОН. — Від 13. серпня буде звільнене від пайкування мясо призначене на стейки та на печені, а від 1. вересня й інші роди найліпшого мяса будуть звільнені від пайкування. Це оголосило прилюдно Бюро Адміністрації Цін.

Скликають конференцію чотирох потуг на 14. серпня

ВАШИНҐТОН. — Підсекретар стейту Едвард Р. Стетиніус виявив, що на день 14. серпня склúкана до Вашинґтону конференція чотирьох великих держав для нарад над орґанізацією миру в післявоєннім світі. У конференції візьмуть участь високі урядовці Америки, Анґлії, Росії, а опісля прилучиться ще й Китай. На конференцію призначено палату Домбартон Овкс на передмістю Джорджтавн. Початкові розмови мають тривати три тижні, а їх кінець передбачений на День Праці. Перші розмови будуть лише розвідчі, а коли встановиться засади орґанізації миру, тоді будуть покликані представники інших Обєднаних Держав.

Підсекретар стейту Стетиніус буде головою американської делеґації, али на нараду не будуть допущені обсерватори або звітники конґресу. Секретар стейту Кордел Гол відкриє конференцію, а опісля буде повідомляти конґресові комісії про перебіг нарад, бо конференція скликана на підставі домагання конґресу. Хоч урядово не повідомлено, хто буде брати участь іменем інших держав, то всетаки згадують імя Максима Літвінова, як делеґата Совєтів, а Олександра Катаґана як делеґата Анґлії.

СОМНЕР ВЕЛЕС ДОМАГАЄТЬСЯ ПРИСПІШЕНОЇ АКЦІЇ В ЗАКОРДОННИХ СПРАВАХ

НЮ ЙОРК. — Бувший підсекретар стейту Сомнер Велес пише дальшу статтю про закордонні справи, звертає увагу на скорий розвиток воєнних подій в Европі й висловлює погляд, що війна може покінчитися несподівано в наслідок перемін у нутрі Німеччини. Велес обстоює погляд, що домагання безумовної здачі Німеччини не може бути змінене. Треба догадуватися, що Америка, Анґлія й Росія вже виробили умови примиря, які мають бути подиктовані Німеччині.

Щодо справ на Заході Европи то три великі потуги осягнули порозуміння з урядом Норвеґії, Голяндії й Бельґії, а ще не викінчені переговори з Францією. На Сході Европи осягнено порозуміння з Чехословаччиною, а не вдалося осягнути порозуміння з польським урядом на вигнанню через те, що Росія признала інший уряд Польщі, не зважаючи на посередництво Америки й Анґлії. Покищо нема ще одноцільного пляну в справі Югославії, Греції, а відносини до цих держав латається час від часу. Таксамо не звісне порозуміння в справі сателітів Німеччини, себто про Угорщину, Болгарію та Румунію. — На всякий випадок тепер час на скору акцію головних потуг — кінчить Велес.

Надіються фінсько-совєтських переговорів, бо Манергайм став президентом Фінляндії

СТОКГОЛМ (Швеція). — Риті, дотеперішній президент Фінляндії, що дав Гітлерови особисте зобовязання, що Фінляндія не заключить сепаратного мира, уступив, а фінський парлямент, зогляду на воєнне положення, покликав на нового президента надзвичайним способом, себто без вибору, полевого маршала Карла Густафа Манергайма. Ось таким чином, як кажуть, дано початок для „мирового уряду", що буде могти зачати нові мирові переговори з Совєтами. Парлямент ніколи не затвердив зобовязання попередного президента супроти Німеччини і тому тепер є вільне поле ще й з цього боку. Кажуть далі, що Манергайм, що властиво до політики не мішався, а був весь час вояком, приняв уряд з обовязку, як патріот. Він має 77 років і був колись царським офіциром, та воював проти Росії в трьох війнах, бажаючи добути незалежність для Фінляндії. Дехто каже, що він є „про-німецьким"; а інші твердять, що він є реалістом і таким фінським патріотом, що старається використати кожну нагоду для добра Фінляндії. Чи та зміна Фінляндії, що поможе, ще певно не знати. В Лондоні глядять урядові кола на ту зміну з певною резервою.

НАЦІСТИ ОГРАБЛЮЮТЬ ІТАЛІЮ З КУЛЬТУРНИХ СКАРБІВ

ЛОНДОН. — Сер Джеймс Ґріґ, секретар війни, подає, що по втраті Касина німецькі вояки розпочали в Італії грабіж і руйнування старинних памяток під кличим, що „хто по нас прийде, той вже нічого не застане".

У ЗАМАХ НА ГІТЛЄРА БУЛИ ВМІШАНІ ТЕЖ І ЦИВІЛЬНІ ОСОБИ

ЛОНДОН. — Поволі виходять на яв дальші важні вісти, звязані з бомбовим замахом на Гітлера. Ото націсти проголосили нагороду в сумі одного міліона марок (яких двіста тисяч долярів!) для тих, що дадуть такі інформації, які допомоглиб відшукати і арештувати д-ра Карла Ґерделера, пруського політика, бувшого посадника міста Лайпціґу. Він є „пошукуваний за вбивствсо" себто, що був у спілці з тими, що уплянували атентат на Гітлера. Про Ґерделера подають, що він має 60 років, є консервативним у політичних поглядах, а теж приятелем славного німецького фінансового „чарівника" Гялмара Шахта, якого тепер зараховують до тих, що були арештовані й розстріляні.

НЕВИДИМА АРМІЯ. — Воєнні знавці европейського терену твердять, що тепер станула проти Гітлера велика підпольна армія, що складається з 1,025,000 бойовиків. Є вона в кожному краю, серед кожного народу, що стогне під націстівським ярмом. На образку бачимо членів французької підпольної армії, як обідають десь в Нормандії разом з американськими вояками.

НІМЦІ ЗАЧАЛИ МАСОВУ ЕВАКУАЦІЮ РАНЕНИХ З ФРАНЦУЗЬКИХ ШПИТАЛІВ

БЕРН (Швайцарія). — З французьких готелів в прекрасно положенім у горах Шамоні, що є в сусідстві швайцарського міста Женеви, уже вивезено до 4,000 німецьких вояків, що були ранені головно на совєтсько-німецькім фронті. Усі ті готелі, що були до війни призначені для проґулькoвців, що приїздили до Шамоні з цілого світа, націстівська влада переміниля на шпиталі для німецьких вояків. Та важне не так те, що сталось в Шамоні, а те, що подібне діється теж і в інших французьких містах, де є хорі німецькі вояки. Усіх їх зачинають вивозити до Німеччини. Вияснити це не так тяжко. Воєнне положення в Франції останніми часами для німців дуже погіршилось і вони рахуються уже з тим, що їм прийдеться дуже скоро цофнутись аж до Рену.

АМЕРИКАНЦІ ВЗЯЛИ В ОДНІМ ДНІ 7,812 НІМЦІВ В ПОЛОН.

НАЧАЛЬНА КОМАНДА АЛІЯНТСЬКИХ ЕКСПЕДИЦІЙНИХ СИЛ. — Американська Перша Армія видісталась уже з Нормандії й зачала наступати в глиб Франції в напрямі на Париж. По сімох днях безнастанних атаків її частини ввійшли вже до Бретанії й посуваються в напрямі міста Рен, столиці бретанської провінції. Звідомлення подає, що в тому наступі Американської Першої Армії взято досі в полон 18,587 німецьких вояків, а з того полонено в понеділок, себто в однім дні, 7,812 вояків. До цього ще додають, що від часу, як зачалась аліянтська інвазія Франції, американці полонили 69,186 німецьких вояків. Кажеться далі, що ще наступлять нові завзяті бої, бо німці стягають усі можливі резерви.

НІМЕЦЬКІ СИЛИ В БАЛТІЙСЬКИХ ДЕРЖАВАХ ВІДТЯТІ ВІД ПРУСІЇ.

МОСКВА. — Сталін зарядив 20 сальв з 224 гармав на знак здобуття совєтськими військами міста Кавнас, столиці Литви. Совєтські війська опанували всі шляхи, що лучать балтійські держави з Східною Прусією, а Ризький залив теж є совєтській контролі. Це означає, що німецькі залоги в Литві, Латвії та Естонії вже майже не мають виходу, бо з усіх боків окружені совєтськими військами. Хіба ще виратуються частинно морем, але й на те слабий вигляд. Совєтські комунікати згадують, що попав у полон ще один німецький ґенерал, а це ґен. Франке. Кажуть, що це є 27. ґенерал, попавший у полон від часу, як зачалась офензиви, себто від 23. червня.

БОМБАРДУЮТЬ ОБОРОНУ ПАРИЖА.

ЛОНДОН. — 750 бомбовозів Американської Восьмої Летунської Сили, в супроводі 1,000 бойовиків, бомбардували оборонну лінію Парижа, себто систему фортифікацій, побудованих для оборони столиці Франції.

„ТИХИЙ РОБОТ".

ЛОНДОН. — В палаті послів анґлійського парляменту продовжувалась дискусія на тему ракетових бомб, при чому краєвий секретар, Герберт Морисон, заявив, що німці вживають тепер нову зброю, якою є „тихий робот". Названо його так тому, що він не робить такого галасу як той, якого німці досі вживали. Теж подано, що роботи не так багато вбивають, а більше ранять людей.

АМЕРИКАНЦІ ЗАНЯЛИ ТІНІАН.

ПЕРЛ ГАРБОР. — З острова Тініян доносять, що останки японських сил пробували вдержуватись на острові постійними протинаступами. Та японський опір так якби вже цілковито зліквідований. Останки японців мусять піддатись, або згинути.

НЕ БУЛО ТЯЖКО ЗАБРАТИ В ПОЛОН.

НОРМАНДІЯ (Франція). З КОМАНДИ ДЕВЯТОЇ ПОВІТРЯНОЇ СИЛИ. — Кореспондент балтіморської ґазети і два американські вістуни забрали тому кілька днів аж 35 німецьких вояків в полон. Та, як каже кореспондент, з тим не було ніякого клопоту, бо німці вважали їх не за ворогів, а тільки за таких, котрим могли піддатись, на що вони вже довго ждали.

З БУРМАНСЬКОЇ ОФЕНЗИВИ.

З ПОЛУДНЕВО-СХІДНЬОЇ АЗІЙСЬКОЇ ГОЛОВНОЇ КВАТИРИ. — З бурманського фронту доносять, що в часі останньої аліянтської офензиви в Бурмі знищено пять японських дивізій, себто найменше 50,000 вояків, що їх треба зарахувати між убитих або ранених.

КИНУЛИ 75,000 НІМЦІВ НА ОБОРОНУ ФЛЬОРЕНЦІЇ.

РИМ. — Німецька команда добре розуміє, що значитиме упадок міста Фльоренції. Тому кинено проти Восьмої Британської Армії нові найліпші дивізії, назагал до 75,000 свіжого війська. Такий самий завзятий німецький опір стрічають американські частини біля міста Пізи.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily).
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Classified Advertising Department, 595 — 7th Ave., New York 18, N. Y. BRyant 9-0582

Письменний текст оголошення мае бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати свое оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

Набирають досвіду

Тяжка це справа вийти з цеї війни повним переможцем над Гітлером і націстами, але й не менше важка, коли іде про унормовання відносин з населенням у звільнюваних американцями і британцями територіях. А говоримо тільки про ті останні, бо тільки звідтам маємо вже повно відомостей. Приходять ті відомости тепер кожного дня. І часто подають навіть таке, що нам в Америці не так то приємно читати, коли, наприклад, згадується, що тут і там визволені не відчувають такої вдячности, яку повинніб відчувати до тих, що не бажаючи буквально нічого, ще й життя віддають за те їхнє визволення. А таке бувало в Італії, про таке доносять кореспонденти і з Франції. Та памятаймо, що все те є великим досвідом, який дуже придасться, коли одного дня націстичний фронт нагло завалиться і ціла Німеччина враз з її сателітами як й з іншими землями опиниться під контролею Аліянтів.

Щож тоді буде найважнішою справою? Досвід каже, що буде нею прохарчування населення. Ми бачимо, що це не так легко наладити на такій малій території як Нормандія. Що більше, навіть там, як от в Нормандії, де є значні засоби поживи, хліб відграє величезну ролю. І саме його брак дається найбільше відчувати, коли іде про настрій населення до Аліянтів. Те саме доносять, наприклад, про розділ муки в Італії. Отже харчі, й то в першу чергу в виді хліба, будуть тою першою проблємою, яку треба буде Аліянтам відразу розвязати, як возьмуться заводити спокій та лад у визволених ними краях.

Другою справою, від якої розвязки теж залежатиме порядок і настрій населення, це розрахунок з тими, що співпрацювали з націстівськими наїздниками. Яка це складна справа, видно от хочби по-тому, що як у визволених Аліянтами французьких селах та містах почали учасники підпольної акції обтинати волосся французьким дівчатам та жінкам, що мали ставитись прихильно до німецьких вояків та офіцирів, то навіть лондонські ґазети заквестіонували доцільність такого поступовання, вважаючи, що треба винних ставити на суд і по засуді карати тих, яким доказано злочинність у їхній співпраці з націстами. Та, як видно, льоґіка, вирозумілість і передбачування наслідків сліпої пімсти, це одна справа, а друга річ — розяреня тих, що були мучені націстівськими катами, чи як у кого розбурхані пристрасти пімсти. Бо так є, як пише Дру Мидлтон в Ню Йорк Таймс, що в Нормандії ще нині одні держать у своїх домах портрети маршала Петена, як „бідного старого чоловіка", що робив що міг, щоб ратувати Францію, а другі, з підпілля, ростріляли́б його кожної хвилини. . .

Та, якби не сталось, щасливі ті краї, що їх визволяють американські та британські війська, що то несуть не пімсту і не завойовання, а справжнє визволення зпід націстівського ярма і добру волю завести порядок без внутрішніх потрясень і непотрібного проливу крови у горожанській боротьбі. Чи це вдасться, це інша справа. Але добра воля є.

Спершу порядок між собою

Гіндуський провідник, Моґандас К. Ганді, дає новий доказ, що він є знаменитим політиком і реалістом у своїй акції за здобуття для Індії повної державної незалежности.

Як відомо, Ганді послугувався довгий час у своїх політичних змаганнях таким способом боротьби, що дуже відповідав психіці цього народу. Був ним масовий цивільний непослух, себто пасивний опір британській владі. Що той спосіб боротьби не відповідав уже теперішнім вимогам і воєнним часам, це стало ясним коли зважити, що теж й Індія опинилась у війні з таким ворогом, якого панування над Індією булоб цілком певно далеко тяжче ніж панування Англії. Це, очевидно, бачить Ганді й тому і він заявився проти Японії. Як і заявився за перемогу Аліянтів, хоч і не перестаючи вести дальшу акцію за незалежність Індії. Що супроти такого положення ось та акція мусіла улягти зміні й прибрати інші вигляди, це ясне. А це означає, що мусів улягти зміні й засадничий спосіб політичної боротьби Гандія, себто його масовий опір владі, що виявлявся в невиконуванню цивільних заряджень влади. Як тепер доносять з Індії, то Ганді вже занехав ось той спосіб політичної боротьби. Замісць нього він зосередочив увагу на щось інше, що має довести до незалежности краю, а то на один, спільний індійський фронт.

Досі так було, що британський уряд голосив, що йому тяжко дати самоуправу Індії в руки самого населення, бо це населення дуже різноманітне й не живе з собою в згоді. Особливо підношено цей факт, що могамеданське населення, що становить дуже поважну меншину, ніколи не дасть згоди на гіндуське верховодство. І це не був ніякий викрут британського уряду, бо так дійсно є, хоч гіндуси твердять, що якби зникла в Індії британська влада, що ніби піддержує нарочно ворожнечу між магометанами та гіндусами для своїх інтересів, то булаб у краю згода.

Та з якого боку на ту справу не глядіти, є фактом, що тої згоди нема. Ось те і намагається тепер Ганді усунути. Для цеї цили заповіджено наради між ним і Алі Джіна, провідником Магометанської Ліґи, що мають відбутись 8 серпня. Магометани мають домагатись, щоб у незалежній Індії було місце для автономної магометанської держави. Ганді тому не противиться. Угода має наступити в такий спосіб, що має бути на територіях, а яких магометани становлять більшість населення, голосовання людности за те, чи вона хоче належати до незалежної Індії, чи до окремої могометанської держави.

Очевидно, що все те малоб наступити по війні, бо доперва тоді малаб Англія зректись свого панування над Індією і дати згоду на її назалежність.

Ще треба додати, що Ганді вибрав на ту акцію дуже підходячий момент, бо настрій в Англії є за нове уреґульовання відносин до Індії. Уряд вправді не погоджується на пропозиції Гандія, зокрема на ті, що вже тепер домагаються, щоб в Індії завести негайно такий режім, в якому цивільна влада булаб у руках індійців, а військова в британців. Та скорше чи пізніше ось ті справи стануть знов на дневнім порядку. А тоді становище Гандія буде сильніше, колиб йому вдалось до цього часу довести в Індії до того, щоби була виставлена представниками населення одна спільна політична плятформа. Це певне, що Індія тоді добилась би в Англії далеко більших прав, ніж їх тепер має, а може дісталаб і повну незалежність. Та в першу чергу населення краю мусить саме погодитись між собою. Це є перша вимога на шляху до осягнення повної незалежности.

Та так є не тільки з населенням Індії, але й з усіми іншими бездержавними народами.

Микола Чубатий.

Новий невідомий досі в світі, привилей

Примусове громадянство.

Недавно появилася на сторінках американської преси незвичайно цікава та характеристична новинка з Москви. Кореспонденти донесли, що московський уряд надав великий привилей полякам, що служать в польській армії по стороні Советів. Поляки зі Західньої Білоруси, як теж навіть поляки з довоєнної советської території, які боряться в рядах польської добровольчої армії проти націстів, будуть могли позбутися советського горожанства та приняти польське громадянство. До них не буде відноситися декрет советського уряду про громадянство мешканців Західної України та Білоруси з осени 1939 року.

Цей декрет, як відомо, постановляв, що всі жителі, які в тім часі, себто в часі першої советської окупації Західної України та Західної Білоруси, жили на цій території, стаються тим самим громадянами Советського Союзу. Тепер до тих заслужених поляків цей декрет не буде відноситися. Значиться, що вони будуть могли позбутися советського горожанства та приняти польське громадянство. Такий самий привилей відноситься теж до їхніх родин.

Американська преса, що нераз не визнається добре на того роду поступках Кремлю, приняла цей привилей дійсно як якийсь надзвичайний дар за заслуги на полі бою для борців проти націзму, не вдумуючися в саму істоту цього привилею. А він є правдивим куріозом та відкриває мимоволі страшний рубець советської дійсности.

По цілому світі, з виїмкою Советської Росії, громадянство якоїсь держави це ласка, це привилей для того, хто таке горожанство набуває. Позбутися горожанства це ніяка трудність. Вистане до уряду написати на аркуші паперу, що я зрікаюся того чи того громадянства і державна влада приймає його до відома. Тут державні влади цілого світа виходять зі заложення української народної пословиці: баба з воза, коням лекше". Не хочеш бути нашим громадянином так добре, твоя воля. Далеко тяжче є набути громадянство, бо громадянство це привилей для чужинця, І той привилей дається тільки людям, що своєю особистою моральністю є бажаним набутком з огляду на користь для держави з такого нового громадянина. Візьмім хочби натуралізаційний закон Америки. Він ставить вимогу перших горожанських паперів і пятилітний термін немов горожанської проби — чесности та льояльности, і аж потім горожанство.

Закон американський про набуття громадняства є ще зглядно ліберальний. Набути натомість горожанство в більшости держав Европи є дололі тяжко. Нерідко той час проби триває й кількадесять літ. Позбутися громадянства можна всюди легко. Навіть націстична Німеччина назагал не робила більших трудноців в визбуттю німецького громадянства. Це якраз вможливило в передвоєнні часи тисячам жидів, переслідуваних націстами, покинути Німеччину ще перед війною і урятувати своє життя перед тою филею гірших переслідувань, що розлилася в часі війни.

Не так легко перестати бути громадянином в Советах.

Інакше є тільки в Советах. Там, став ти по волі чи по неволі, як ось всі мешканці Західної України, советським громадянином, так ти пропав. Ти дістався в таку ситуацію, з якої тобі видістатися трудно. Ти підпав під усю строгість диктаторського режіму. Позбутися того тягару, себто перестати бути громадянином Советського Союзу, можна, як тепер бачимо, тільки за заслуги, як ось на полю бою проти ворога Советського Союзу. Тільки заслужені та їх родини можуть дістати цю ласку перестати бути громадянами країни пролетаріяту а стати громадянами капіталістичної країни. Це таки дійсний унікат на світі. Та українцям він добре відомий. Які є наслідки для тих, що мали нещастя дістатися в ряди громадян Советського Союзу, українці добре знають. Бо на засланні в диких пустарах Азії томляться тисячі а тисячі наших братів, вивезених зі Західної України, а з помічю до них ще й нині дістатися не можна. Вони віддані на поталу страшної судьби. Як довго вони рахувалися ще польськими громадянами, себто перед зірванням диплььоматичних взаємин Советської Росії з Польщею, доступ до них був можливий, бо вважали їх за польських, отже чужих громадян. По зірванні тих диплььоматичних звязків їх стали вважати советськими громадянами й доступ до них з якоюнебудь помічю утруднений. Це — кажуть — в Советах наші громадяни і яке право комунебудь до них мішатися. Ми самі знаємо, що з ними робити.

Подібна траґедія ще перед війною стрінула була нещасну родину комунофілів письменника Антона Крушельницького, що виїхав з двома синами та з жінкою „на Україну". Зі сином Антона Крушельницького виїхала його кількалітня дитина. Мати тимчасово ще осталa в Галичині вибираючися доскочити пізніше. Між тим родині Крушельницького улаштували червоні там на цій Україні масакру. Син Крушельницького згинув, невістка не мала вже охоти їхати там; але в Советах була її рідна дитина, якої батько, вїжджаючи до Советів, мусів приняти Советське громадянство. Совети стали на становищі, що дитина советський громадянин та не хотіли звернути дитини матері. Можна представити собі положення матери. Муж згинув, дитини не хотять випустити. Напів божевільна мати кидалася де могла, щоб дістати свою дитину назад. Не було звичкою українців під Польщею звертатися до визначних людей в Польщі за помочю, але мати, не зважаючи на ніщо, звернулася до жінки Пілсудского з проханням ратувати її дитину зі совтського громадянства. Доперва велика диплььоматична інтервенція помогла матері дістати назад дитину з мимовільного советського громадянства.

Нині для соток тисяч західних українців цей тягар советського громадянства знов стає зморою. Люди знають, що їх чекає, як прийде знов советська влада. Ось так західні українці поставлені тепер поміж дві нелюдські диктаторські системи, що своєю нелюдськістю роздавлють живу націю й то на очах цивілізованого світа, якого один із диктаторів є навіть союзником.

Звідки беруться західно-українські добровольці в німецькій та советській армії?

Кс. Орлєманскі в часі свого побуту в місці постою польського просоветського війська згадує одну справу, яка багатьом була незрозумілою та доперва тепер, в світлі недавного донесення про привилей для польських добровольців, вияснюється. Кс. Орлєманскі згадує, що в часі його побуту в Советах прибуло біля вісім тисяч добровольців до тої польської армії з околиць Тернополя, отже зі Західної України. Ломили собі тоді люди голову, що добровольці зі Західної України, по теорії Советів частини Советського Союзу, роблять в польській заграничній армії та чому вони так до неї сунуть? Тепер справа прояснюється. Ці добровольці, поляки з Поділля, відомі зі свого виїмкового шовінізму та ненависти до Советів, голоситься до армії, щоб видобути зі Советського Союзу себе самих та свої родини.

Але з другого боку ми чуємо про добровольців різних народів зі сходу, отже зі Західної Білоруси, України, Литви та ще звідки під німецькі прапори. Не інша теж причина їх „добровільного" вступлення. Як відомо з донесень американських урядових установ, то німці видали заборону громадянам Західної України втікати перед Советами на захід. Отже людина вступає до армії, щоб ратувати своє життя, бо в такому разі родини тих вояків дістануть дозвіл виїхати на захід зі советського раю. Ось так люди вступають до тої чи до другої армії, щоб ратуватися перед советським громадянством та благодатьми, які воно зі собою несе.

Всеж таки це річи офіціяльно стверджені, вони відомі світовій диплььоматії. Та ніщо не робиться хочби з чисто гуманітарних рацій, щоб міліони людей охоронити перед смертю або рівним смерти засланням.

Та куди більша траґедія світа, що такий режім примусового советського горожанства має стати одним із впорядчиків повоєнного, як кажеться, ліпшого світа.

ОЛ. ЛУГОВИЙ. Права автора застережені.

В КІҐТЯХ ДВОГОЛОВОГО ОРЛА

ПОВІСТЬ З ЧАСІВ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ

У двох частинах

(Перший том трильоґії „Огнем і Кровю"

23)

З свого боку — гусари — самі українці не бачили різниць між собою і галицьким селянством. Такаж ноша, тіж біленькі хатки; відмінна трохи мова, та вони знали, що й у російській Україні не скрізь говорять однаково. Правдиві москвини почувши мову галичан, лаялися:

— Чорт побрав би! Та цеж такі самі хахли, що і в нас у Росії. В Австрії самі німці — ми так думали, а тут на! Та нічого... Відобємо у німців Галіцію, хоч усі хахли будуть у нас. Нащо розділювати один народ між різні держави.

Свідоміші „хахли" пояснювали „кацапам" причини, чому Галичина опинилася під владою Австрії.

— А, ви, мазниці, — добродушно насміхалися кацапи. — Чогож ви не боронилися?

— Ваша кацапія не давала змоги...

— Що за кацапія?... Наша матушка Росія всьому світу голова. А ви, кацапія... Кацапи хіба не люди?

— А вжеж ні! Кацапів навіть Бог не творив!

— А хтож? — сердилися вже кацапи.

— То було так, — озивався котрийсь з хахлів. — Створив Бог лозу, а лоза козу, а коза цапа, а цап кацапа...

Слухачі, кацапів не виключаючи, вибухали сміхом. Загальним реготом закінчувалися кожний раз антаґоністичні сперечки. Ніхно не злився, ні не ображався. Всіх їх воля керманичів поставила в однакові умовини і всіх ждала однакова невідома небезпека.

Напередодні боїв за Львів 16-тій кінній дивізії був даний кількаденний постій в корпусній резерві. Чернигівський полк розмістився у селі в кількох верствах від Рави Руської. Паволоцького сотня заняла північно-східний кут села. Розмістивши сотню він пішов до призначеної хати. В хаті застав немолоду вже селянку, що зірвалася втікати, коли Паволоцький увійшов.

— Добрийдень — привитав жінку по украніськи. — Чого ви так перестрашилися?

Селянка видивилася на ворожого старшину, що говорить її мовою і не знала, що казати. Ледви видушила з себе:

— Добрийдень, пане...

— Чого ви так злякалися? Я такаж людина, що й ви. Не бійтеся... — заговорив мягко, невиказуючи неприємного враження, збудженого переляком селянки. Цеж бо вперше зайшов він до хати в Галичині, вперше говорив. Невжеж би його особа побуджувала жах у людей?

— Буду у вас на постою, не бійтеся, — продовжував лагідно. — Ви господиня хати?

— Так, пане, — потвердила посинівшими губами.

— То робіть, що вам потрібно і не звертайте на мене уваги, так, як би мене зовсім не було в хаті... — підбадьорював Паволоцький. Відопняв шаблю, револьвер, положив на лавці. Думав, чим би то перемогти ляк господині. Та селянка трохи осмілилася:

— Пан так гарно балакають по нашому... Може пан не москаль?

— І москаль і ні... Москаль, бо служу в москалях, тобто у війську, ношу російський однострій. А не москвин, бо належу до того народу, що й ви, галичани. Я українець, з Київщини, тітко.

Лагідний голос і отвертість Паволоцького переляк селянки трохи розвіяли. Ближче підступивши, дивилася на нього, начеб бажала пізнати по обличчі, чи він справді такий добрий і щирий, чи може вдає. Нарешті заговорила, очевидно вдоволена обсервацією:

— То ви українець з Києва? Богуж дякувати... — зітхнула з полекшою. — Прошу сідати, пане, вибачте, що не прохала раніше. Чула, чула про Київ, цеж колишня столиця наша. Чи ви тільки самий з наших у цьому війську, що в селі?

— Чомуж би один! У полку більше наших, чим правдивих москвинів. Тільки говорять по російськи. У нас не вільно вживати української мови.

— Не вільно? А в нас вживають же... — здивовано сказала селянка.

— У вас, в Австрії устрій трохи відмінний, — коротко пояснив Паволоцький. Поглянув по стінах і завваживши портрети, сказав: — Ці портрети сховайте. Поки я у вас, можуть висіти безпечно, але пізніше поздіймайте їх. Шептицького, Франка, а тим більше Шевченка, росіяни знають і їх не терплять. Так само і старого вашого цісаря. Нащо наражуватись без потреби...

— Це моєї дочки — винувато оправдувалася господиня. — Не поспіли зняти, як ви прийшли.

— А деж ваша дочка? Виїхала може в Австрію?

Селянка вагалася, чи казати.

— Не бійтеся, можете говорити певно. Злого нічого ні їй ні вам за це не буде.

— Донька заховалася, — сказала по надумі.

— Так нехай виходить зо свого сховку. Боятися немає чого. Тай москвини не звіріж а люди. Кожний має матір, сестер, жінок. Вечорам, певно, треба остерігатися. Кажуть — стереженого і Бог стереже.

— Ох, пане! Колиб ви знали, що тут виробляли мадяри, то зрозумілиб наш страх. А цеж ніби то свої... Чогож ми могли сподіватися від ворожого війська? Про ваше військо розпускали навіть українські часописи страшні чутки. Сховок ми приладили ще від мадярів...

— Наше військо, як і всяке інше. Є добрі люди, є й злі. Та поки я у вас, немає чого вам боятися. Ми не воюємо з цивільним населенням і не вважаємо галичан за ворогів. — Паволоцький заспокоював. — Ідіть, приводьте свою дівчину, нехай не сидить у темному льоху десь там.

Господиня вийшла в сіни, а по хвилі вернулася з двома дівчатами.

— Гарні галичанки, було чого ховатися, — жартом привитав їх Паволоцький. — І не сором вам, дівчата, ховатися від людей?

Дівчата почервоніли, несміло поглядаючи на ворожого старшину.

— Сором чи ні, та страх перемагає — відповіла за дівчат господиня. — Пан старшина є наш, українець, — заспокоювала дівчат.

— Обі ваші дочки?

(Дальше буде).

Юлія М. Шустакевич.

„ПЕРШІ ІЗ ПЕРШИХ"

Кожний нарід має своїх провідників, слабших чи сильніших, менше чи більше спосібних. Жіноцтво — ця друга половина народу, яка довгі віки уважалася слабшою чи такби мовити менше спосібною — теж видало ось таких провідниць. Та вони мусіли спершу зводити боротьбу за жіночі права. Уже в 1848 році відбулось в Америці перше жіноче віче, на якому започатковано рішучу і вельми успішну боротьбу за права американської жінки.

Успіх цієї боротьби був такий, що досі жінки здобули на свойому шляху — все. В нинішних часах жінка в Америці має усі права нарівні з чоловіком. Колишній погляд, що жінка менше спосібна чи слабша індивідуально — забувається, бо вона виказала свої кваліфікації у всяких напрямах. Очевидно, що як між провідниками є сильніші і слабші, так само і між провідницями є здібніші і менше здібні, та проте, як одні так і другі причинились своєю працею до розбудови народнього життя в Америці.

Єлисавета Кеді-Стантон.

Одною з найперших провідниць американського жіноцтва була **Єлисавета Кеді Стантон**, яка саме започаткувала цей стихійний поступ жіноцтва. Єлисавета, сама собою, була замітною від найранших літ. Вона майже напів свідомо назначила собі ідеали, до яких змагала роздумано ціле своє життя. Не диво отже, що заняла замітне місце в історії жіночого руху в Америці.

Єлисавета родилась у нюйорськім стейті, у місті Джанставн, 12. листопада 1815 року. Її батько, Данило Кеді, був суддею. За свою справедливість і безсторонність був вельми поважаний. Так, як наш Франко з діточих літ любив пересиджувати у кузні свойого батька і прислухуватись до розмови старших, так і молода Єлисавета часто пересиджувала в офісі свойого батька та прислухувалась всяким справам, з якими приходили до його різні люди. Такі справи — на диво своїх батьків — Єлисавета часом зачіпала при столі за обідом чи вечерою. Особливо обходили її розправи, де по одній стороні виступала жінка, а по противній — муж. Коли жінка жалілась на якусь кривду від свойого чоловіка, Єлисавета рішучо брала її в оборону і горячо аргументувала з батьком, коли той доказував своїй доні, що ця жінка не має на це „права". Також у школі Єлисавета нераз чулась враженою, коли бачила, що хлопців уважано за щось краще, що їм приписувано більші спосібности, та що загально хлопці користувались в життю більшими привилеями ніж дівчата. Це обурювало Єлисавету і вона постановила собі, що докаже всім, що вона може дорівнати своїми спосібностями котромубудь з її ровесників.

Хлопцем не буду, та привилеї хлопця здобуду".

В Єлисавети було чотири сестри і один брат. І хоч батько був таки безсторонним чоловіком, то проте не міг скрити перед бистротою Єлисавети якогось більш печаливого чувства для свойого одинака. Сталось одначе так, що той одинокий син помер і він тим тяжко зажурився. Бачив він надзвичайну рішучість в Єлисавети, хитав недовірчиво головою та часто говорив: „Я бажав би, щоб ти була хлопцем". „Ні батьку" — відказувала Єлисавета — „Хлопцем не буду та привилеї хлопця здобуду!"

І почала будувати в собі думку цієї вищости, якою користувались хлопці. Розвивала здібности ума і фізичної сили. Навчилась їздити на коні. Почала студіювати — всім на вдивовижу — греку, латину, математику і взагалі все, що уважалось понад силу дівочих здібностей. І так вибилась у студіях поперед усіх хлопців. Кінця не було радощам, коли Єлисавета покінчила „відзначаючо" найвищу клясу у Джанставн. Тим доказала, що дівчина не є гірша від хлопця.

В тих часах не було каледжу в цілій Америці, до якого мали вступ дівчата. Єлисавета була дуже здивована, коли до каледжу йшли хлопці, що були много нижчі в науці від неї. Це було після її погляду дуже несправедливо і вона була дуже огірчена, що світ був такий односторонній. Не диво, що через те вже заранія вона рішила вести боротьбу проти такого ладу і проти такої несправедливости.

Не маючи доступу до каледжу Єлисавета рішила образуватись дома сама. Читала много, а з прочитаного робила висновки, виготовляла різні задачі. Передумувала все прочитане і так поширювала своє знання. Задумавши серіозно реформу суспільного ладу, вона почала інтересуватись всякими громадськими і загально краєвими справами.

Ворог невільництва і гнету.

В році 1839 одружилась з Генрієм Стантоном, який був великим ворогом невільництва. В 1840 році він був висланий делегатом до Лондону на конвенцію, на якій обговорювано знесення невільництва не тільки в Америці, але і в цілому світі. Єлисавета, що була противна всякій несправедливости, і всяким гнетам, горячо співпрацювала із своїм мужом. Вона поїхала з ним до Лондону на цю конвенцію як гість і прихильниця тих змагань. Між делегатами кромі Єлисавети була ще одна жінка, пані Люкрішія Мот, теж велика прихильниця знесення невільництва. Обидві познайомились разом у часі подорожі на лондонську конвенцію. Та як гірко розчарувались, коли двері на конвенцію заперто перед ними — як жінками.

„Що! Жінку на салю нарад!? Де є таке у світі, хто таке чував?! Це не личить! Жінки повинні бути у свойому гурті, займатись господарством, дітьми. Що жінки розуміють у наших справах!?" — Ось так висловлювались делегати-чоловіки. А по тихеньки додавали: „Жінка повинна знати, що вона є для дому, для мужа та що повинна дбати про свою красу". Знов інші притакуючи, казали: „Очевидно, що так; жінці ніяково ось тут між нами. Вона затрачує жіночість, принаду".

Та на особлившу інтервенцію американських делегатів переведено окреме голосування, яке на щастя дало корисний вислід і так Єлисавета Стантон і Люкрішія Мот дістали окремий дозвіл бути присутніми на салі нарад. Очевидно без права голосу.

Єлисавета тільки тоді побачила, яка затяжна боротьба стоїть перед жіноцтвом, коли дізналась, що не дано дозволу на вступ на конвенцію лондонським жінкам і прямо виключено ось таких, як Амелія Опе, Марія Говит та Єлисавета Фрай. Ця афера стала вельми голосною і ці три жінки, це перші піонірки суфражу в Англії.

Жінки-піонірки і перше жіноче віче.

Знайомість Єлисавети Стантон з Люкрішією Мот, розвинулась у велику приязнь. Їх вязали спільні ідеї, хоча пані Мот була більш активною в напрямі знесення невільництва, а пані Стантон в напрямі знесення гіркого становища жінки. Обидві одначе спільно працювали і ділились вдачами і невдачами.

Лондонська конвенція заставила Єлисавету до серіозної праці, в якій вона часто почувалась сама. Хоч і були жінки, які поділяли думку реформи, як ось пані Мот. Були ще інші, Сузанна Б. Ентоні, Люсія Стовн, Алісія Флетчер, славна дослідниця червоноскірих, яка, щоб студіювати їх життя пробула між індіянами кільканадцять років, а вивчивши мову та їх спосіб життя, причинилась пізніше до приязного співжиття між індіянами та американцями. Усі вони поділяли менше або більше ідеї пані Стантон та всетаки їх стримувало від отвертої участи в цій праці старе поняття, яке наказувало їм сидіти дома. Ось тому Єлисавета була нераз у розпуці, дивлячись на своїх товаришок. Вкінці, щоб винести ідею реформи жіноцтва перед світ і заманіфестувати отверто свої заміри, Єлисавета рішила влаштувати жіноче віче.

З тяжкою бідою вдалось їй вплинути на своїх товаришок, що вони відважились вкінці виступити на цьому вічу як прихильниці жіночих прав. І так в липні 1848 р. в місті Сенека Фолс, нюйорського стейту, перший раз в історії — скажемо цілого світу — відбулось жіноче віче, на якому рішено домагатись ширших прав для американської жінки. Ці ширші права американської жінки, яких тодішні провідниці домагались, потребують деяких пояснень.

В тодішніх часах було так, що жінка не мала права власности на маєток, а тільки мав його муж. Жінка не підписувала жадних важних паперів; вона не могла переводити жадних грошевих трансакцій і взагалі перед законним правом не мала жадного голосу. До цього всього мав право тільки мужчина. Отже на цьому вічу поставлено домагання, щоб жінці признано рівність перед законним правом на рівні з мужчиною. „Як домагатись реформи, то домагатись загальної", заговорила Єлисавета Стантон. І поставила домагання голосу, який давав би жінці ще й ці привилеї, щоб жінка мала доступ до вищої освіти, щоб могла займатись громадськими справами, щоби була допущена на збори і могла свобідно висказувати свої думки в даній справі. Вкінці, щоб мала право голосу у громадських і загально краєвих виборах, та щоб мала право кандидувати на краєві посади урядового характеру.

(Кінець буде).

ПАПА РАДИТЬ ПОЛЯКАМ СПІВПРАЦЮВАТИ З СОВЄТАМИ

РИМ. (ОНА). — Промовляючи до пять сот польських вояків в Римі, Папа заявив, що він ніколи не сумнівався про те, що Польща вийде з біди і знов заживе вільним життям, але при кінці своєї історичної промови, виголошеної до поляків французькою мовою, Папа дав до зрозуміння, щоби вони співпрацювали з Совєтами.

На авдієнції в Папи, разом з польськими вояками, був присутний шеф польської армії Сосньковскі, ґенерал Андерс, епископ Ґавліна, та польський амбасадор до Ватикану Папе.

Обсерватори в Римі кажуть, що така заява Папи має далекойдуче значіння і свідчить, що Ватикан має на цілі дійти з Совєтами до порозуміння. Тому власне Папа радить полякам співпрацювати з ними.

Хемічна корова

В Амерці зачинають глядіти на корову як джерело незвичайної сили. В недалекій будуччині корова стане резервуаром великих сирих матеріялів для добування хемікалій, потрібних до розвитку промислу.

Щоб дійти до завершення цього, що сказане, треба нагадати собі на молекули. Молекул це найменша частина якоїсь матерії, яку лише можна достерегти науковим способом. Коли розділяти, додавати, перекидати молекули молока, молочний хемік теперішнього часу всилі витворити цілий список торговельних продуктів, від матерії на вбрання аж до ліків. Технічні виробники навіть знають, як з молока виробити алькоголічні напитки. А один хемік сказав таке: „Хеміки всилі тепер виробити з молока все, лише не можуть витворення мукання корови".

От приклади продуктів: Ліки: Лактоза (дуже делікатний молочний цукор) помагає препарувати знаний чудо-лік, пеніцилину. Розчин пеніцилини розвивається на підкладі лактози. Хемікалії: Спеціяльний рід казеїни (блідо-жовтавий порошок, що нагадує кукурудзу) вживається при продукції синтетичної (штучної) гуми. Казеїна дає теж для штучної гуми протеїну, потрібну до вульканізування наколісків, тобто до заливання дір у подертих гумових колесах. Пластика: Ножі до вітвування листів та різнобарвні спражки до поясів при убраннях виробляють тепер з молочного пластику. Ґузики для мужеських убрань роблять тепер з молочних пластиків на місце колишніх кістяних ґузиків. Навіть ручки до вічних пер виробляють з цього матеріялу. Синтетичне волокно: Казеїнове волокно, зване „аралак", вживається щораз більше в ткацькім промислі. Ще від 1941. р. з аралаку виробляють матерії на жіночі вбрання, на хлопячу одіж та на капелюхи.

Може й недалекий час, коли корова буде доїтися на... горівку. Може не вся горівка буде походити від корови, то хоч якась її частина. Вже тепер хеміки вміють переробляти молоко на алькоголь. Молочний алькоголь має цілком такі самі прикмети, як алькоголь зо збіжжа. А молочний алькоголь легко можна переміняти на оцет.

Коли розвиток молочних продуктів піде дальше з такою скорістю, то будемо мати автомобілі з молока. Може не цілі автомобілі, то хоч їх частини. На всякий випадок колеса автомобілеві будуть їхати на гумі, виробленій із молока. Хеміки виробили вже матерял з молока, цілком подібний до природної гуми. Вона скаче й розтягається цілком так, як гума з гумового дерева. Тепер ще цієї гуми не розповсюднюють, бо щойно винайшли гуму з петролію та з алькоголю.

При помочи метилю знавці виробляють уже прозрачну матерію з молочної гуми на подобу целофанової плінки, якою опаковують цукорки чи інші делікатні предмети. Який то вжиток на будуче для такої прозрачної матерії!

Наче підскочено для виробу всіх згаданих молочних продуктів є сирватка, котру до недавна виливалося як непотріб по виробі сира. А ця сирватка, як тепер показується, містить у собі альбумін, мінеральні соли і найбільшу частину молочних вітамінів. Що дивніше: Відкриття сирватки, як важної субстанції, відкрито припадково внаслідок неприємного запаху. Фабрика сира виливала сирватку до ріки, а цукор і протеїна із сирватки як стрінулися з водою, викликали фермент і страшний сморід. Обурення населення приневолило фабрику шукати окремих способів, як позбутися сирватки. Як не могли ніяк придумати способу, почали хеміки передумувати, чи не вдалося щось із сирватки зробити? Вперше чергу почали видобувати з сирватки цукор, потім протеїну, а затим усе інше.

Установою, що переробляє молоко в різнородні продукти, є Нешенел Дейрі Продукт Корпорейшен. Виробивши декілька продуктів для лікування та для промислу, це підприємство заходиться тепер коло будови лябораторії на небувалі розміри. Вже тепер секція для хемічних дослідів затруднює 700 хеміків та інших знавців. Тільки фахівців не займали всі молочні підприємства разом. Отже це само вже є признакою, до яких розмірів може дійти новий молочний промисл.

Впарі з відкриттям молочних виробів мусить іти теж продукція молока. Молочні фарми вже тепер передумують над розбудовою своїх хлівів, бо вони знають, що ринок на молокє все найдеться. Крім цього ціна молока не буде залежати від хвилевої погоди або від пори року.

Молочний промисл працює над розвитком продуктів з вітамінами. Це нове поле, яке досі мало було експлоятоване. Молочні піґулки з вітамінами як харчами, це справа недалекої будучности. Легко їх перетримувати й перевозити. Молоко це головна субстанція для розбудови крови. А водночас із тим підуть промислові вироби в необмеженій кількости. Отже вжиток для молочної корови сягає в безконечність.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

НЮ ГЕЙВЕН, КОНН.

Для наших синів.

Комітет Українських Синів, рджених на землі Джорджа Вашингтона, що служать в Американській Армії і Маринарці, устроїв дня 30. липня Прогульку до „Лайт-Говз" Парку, над морем. Це є перший раз в історії наших українців міста Ню Гейвен і околиці.

Розуміється, що цей комітет працює безупинно довший час на добро наших синів, котрих є многе число в Американській Армії. Також збирає списи закупна Воєнних Бондів українцями. Прицім здвиз зібрано фотографічні знимки, котрі приготовляється для так званої Пропамятної Книги міста Ню Гейвен. Українська громада наново береться до праці та приготовляє щось надзвичайне для тих синів, котрі повернуть внедовзі до своїх домів. Наша громада оживає і за те дяка о. Волинцеви та комітетови, котрий складається з добрих і чесних громадян.

Мих. Довгий.

КУПУЙТЕ ВОЄННІ БОНДИ

СПРАВЛЕННЯ

У вчорашнім числі „Свободи" в статті „Дає хрести — для нашого добра" в деяких числах газети поміщено статтю без справлення помилки в реченню, що має звучати ось так:

„Так! Але чи це життя не є теж нерозлучно звязане з Христовим Воскресенням, з вірою в воскресення правди?"

В деяких числах пропущено „чи".

ЖЕРТВИ НА ПРАЦЮ УКРАЇНСЬКОГО КОНГРЕСОВОГО КОМІТЕТУ

На цілі Конгресового Комітету жертвували: Доньки України, від. 12 Українського Золотого Хреста з Шікаґо, Илл., $10; Мих. Чагарин з Вунсакет, Р. Ай., $10; Катерина Бойко з Вунсакет, Р. Ай., $5; за старанням і трудом Онуфрія Лесняка з Коговс, Н. Й., зібрано $50, яку то жертву зложили: о. М. М. $12; Н. Гаврищенко $10; Й. Білінський, П. Жмуд, О. Лесняк, Й. Дзямба по $5; В. Сташко й П. Ракочий по $2; С. Палка, М. Галашин, М. Партак і Г. Недільський по $1.

ЗАМКНУЛИ ФАБРИКУ КОРОБОК ДЛЯ КРОВИ.

ДЖЕРЗІ СИТІ. — В фабриках Америкен Кен Компані стримано виріб ящиків для перетримування й пересилання крови для ранних вояків. Робота стала через незаконний страйк відділу 23,393 юнії Американської Федерації Праці.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

МЕНВІЛ, Р. АЙ. — Уряд Тов. ім. М. Драгоманова, від. 181, повідомляє всіх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 6. серпня, в годині 3. пополудні, в гали У. Н. Дому на Компалей Гіл. бовязОком кожного члена є прийти на означений час, бо будуть важні справи до полагоджения. — П. Лапчинський, секр.

До українсько-польської проблєми

Вже від довшого часу на сторінках польських часописів, а головно „Курієра Цодзеннего" в Аргентині появляються статті на українсько-польські теми. Часто кидають до українців гарячі заклики або подають статті відомого польського публіциста п. Іпогорскі-Ленкевіча.

Згаданий журналіст, питомим тоном польського патріота висуває доцільність українськопольських добро-відносин. Згадані статті викликують повне переконання у читача, що автор має на думці корисні наслідки з українсько-польської співпраці, але тільки для поляків Він підходить до справи все якось з рації польської великодержавности й ненарушимости передвоєнних границь. Не так давно тому, як цей одинокий автор статтей на теми польсько-украньського зближення, писав: Для Польщі буде більше корисним, коли навіть стратою Галичини і Волині на користь Москви, забезпечить собі спокій зі сходу. Така концепція польської політики є для нього більш доцільною, як обстоювання погляду відродження української держави. — Стара й незмінна польська пісонька.

Це саме загально-польське переконання доказує згаданий автор нічим більше як самим заголовком свіжої статті на польсько-українські теми, а саме: „Поляци до Украінцуф".

Шіснацять польських організацій взивають українців до співпраці з ними та рівночасно містять свій „гострий меморіял" в аргентинській пресі, в якім висловлюють свою згоду на політику польського уряду, себто співпрацю з Англією й Росією; однак рішучо відкидають ідею нового поділу Польщі. Словом поляки на кожному місци кричать „ні пяди землі!" Щоб не виглядало, що теплі заклики поляків до „співпраці" проходять серед нас без відгомону, то годиться й нам забрати якийсь голос, а то готові накинутися на нас, що вони хочуть української держави, а ми, українці, про це не дбаємо. Очевидно забираючи в цій справі слово, не личить робити такого великого схиблення як робить п. Іпогорскі-Ленкевіч.

Промовляє в імени поляків, а вони всі, навіть разом з ним все затягають стару пісоньку. Рішати польсько-укранїську проблєму в імени народу, так як це робить п. Ленкевіч є недоцільним, воно є бовтанням каламутної води, в якій малиб ловити поляки для себе рибу.

Українсько-польське питання не є видвигнене тепер, воно тягнеться червоною ниткою століттями.

Постійні наші війни з Польщею вказують на те, що поляки продовж століть ніколи не зрікалися забору України, а ми знова все виступали проти їх гнету з кличем: ріж, бий ляха! Цей вічний польсько-український конфлікт все доводив до розбіжної заграничної політики держав української й польської. Україна шукала союзників проти Польщі й остання проти України й так „вкулко, Мацєю". Ґї сьогодня шум польських одиниць не вказує на що інше. А шкода, бо проблема українсько-польська є дійсно важною справою в ускладненню середньо-европейських держав. На жаль поляки не хотіли й не хочуть позбутися свого історичного імперіялізму й месіянізму. Їхній сьогоднішний зворот до українців, по їх думці, є неначе якоюсь ласкою для нас. Ніяких ласк ми не хочемо. Свого часу краще видвигали польсько-українське питання п.п. А. Бохеньскі й В. Бончковскі. Вони прямо ставили свойому польському загалові й їх провідній верстві альтернативу: — „Ґрунвальд чи Пилявці". Розглядали польське державне життя — бути чи не бути між двома загрозливими для Польщі кольосами — Німеччиною й Україною. Розбиття поляків зі сторони Німеччини під Ґрунвальдом з одної сторони стало загрозою для польської держави, а з другої цілковитий погром поляків Хмельницьким під Пилявцями, став отвертою дорогою до повного опанования Польщі Україною. Сьогодня знова Польща перед загрозою, однак це їх не вчить змінити основно засади своєї внутрішньої і зовнішньої політики, завдяки якій українці не можуть мати довіря до тепеpішних їх ґестів до нас.

У поляків і сьогодня не відкинувся погляд передової місії Польщі у федеративному укладі середньо-европейських держав (Проект Сікорского). Чи мають українці завестися на поляках, як ошибалися на початках 1846 р. Тоді в українцях повстала щира надія у федерацію словян. На польському ґрунті вона знайшла питоме полякам явище, а саме; польського провідного становищановища серед словян, а Київ, як писав Чайковський, мав стати головним центром Польщі.

Що більше: польський провідний елемент плекав у душах їх громадянства ідею месіянізму. Як Христос спас людський рід, так Польща має мати таке саме післанництво серед людства. Дальше: недовіря до поляків у нас є ще тому, що поляки ніколи не були нам вдячні за наші услуги, які ми робили їм в розбудові їх держави. Сагайдачний, Петлюра і багато інших. А те, що ми охороняли Польщу своїми грудьми перед нападами диких орд аж до приходу татар, а вони собі спокійно розвивали у себе цивілізацію й культуру, — у них не поважається.

На кінець треба додати, що полякам треба дійсно доцінювати створення української держави — для добра їх самих.

Українського народу не далося знищити ні полякам ні москалям, хоч як вони старалися це зробити. Ми відродилися на модерних основах і сьогодня творимо сильний національний організм і вже недалека та будуччина, коли українці по своїй волі будуть шукати союзників проти польських і інших ворожих окупаційних замірів. Українці ніколи не зречуться нашої шляхотної княжої все річевої засади: Ідемо на вас. Крутійством послугуватися не є нашою основою.

Федерація українсько-польська буде доцільною аж тоді, коли поляки добровільно відкинуть свої кличі імперіялізму і месіянізму. — („Українське Слово")

AMERICAN HEROES
BY LEFF

Wounded in the back by a shell fragment from heavy enemy submarine fire, Charles Richardson, Able Seaman, Merchant Marine, went to the rescue of two severely wounded Navy members when the abandon ship order was given. During the rescue he defended himself and his helpless companions from sharks. He was able to save one of the crew and himself. Decrease the dangers of these men; *buy War Bonds and hold 'em.*
U. S. Treasury Department

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

МИЛВИЛ, НЮ ДЖЕРЗІ.

Ювилейне свято У. Н. С.

Ще 2. липня б. р. відбулося в нас свято з нагоди 50-літнього ювилею У. Н. С., улаштоване відділами 331, 347 і 457. Рано в українській православній церкві св. Петра й Павла відбулася панахида за померших членів, відправлена о. А. Двораківським, а потім бенкет та концерт.

Свято відкрив промовою предсідник комітету, Гр. Тимчій, а опісля хор під орудою о. А. Двораківського відспівав Американський Гимн і молитву: „Боже великий, єдиний". Вчасі бенкету виголосив реферат гол. предсідник У. Н. С. М. Мурашко, а потім йшли інші промови переплітані співами. Говорили громадяни: Тимчій, о. Двораківський, Замойський, Ковальський, Найда, а М. Горішь виголосила деклямацію. Танцюристи гр. Яцишина і Купра відтанцювали гарно народні танці, а хор відспівав чергові пісні.

Заряджена бірка принесла на Український Конґресовий Комітет $20, на Вор Ріліф $10, а на Американський Червоний Хрест $30.

Усім промовцям і хорови з дириґентом, а особливо господиням, що вміло приладити страви, складаємо щиру подяку, бо свято причиниться уприваления доброї слави Українського Народнього Союзу.

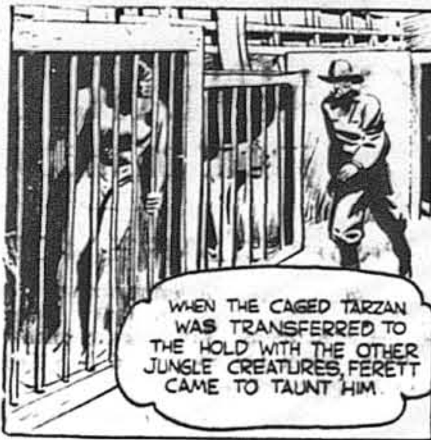
За комітет: **Гр. Тичій,** голова; **Ф. Кравс,** заступник; **Гр. Замойський,** касіер; **А. Романюк,** секретар.

ДО ШАНОВНИХ ЧИТАЧІВ „СВОБОДИ" І „ЮКРЕЙНІЕН ВІКЛІ"

Як Ви змінюєте адресу, просимо негайно повідомити про це аміністрацію „Свободи". Скоре повідомлення усуває непорозуміння і стримання ґазети. З повідомленням просимо також висилати 10 центів готівкою або почтовими значками на покриття вироблення нового стенсля. Члени і Читачі з Канади зволять присилати **тільки готівку** тому, що канадійських почтових значків не можна вимінювати.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ҐАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЯ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — ЦЕ СИЛА

ТАРЗАН, ч. 1015. Відважний визов.

Коли замкненого в клітку Тарзана перенесено до відділу між звірів, Ферет прийшов поклпити собі з нього.

„Отже я виграв", говорив мисливий. „Полювання ще не скінчилося", заявив Тарзан.

"YOU TALK MIGHTY BIG FOR A MAN IN A CAGE," FERETT GROWLED
Distr. by United Feature Syndicate, Inc. -1015-

„Ви дуже розпускаєте язика, як на людину в клітці", буркнув Ферет.

"I AM NOT JUST A MAN IN A CAGE," THE JUNGLE LORD ANSWERED CALMLY; "I AM TARZAN."
REX MAXON

„Я не є просто людиною з джунґлів", говорив спокійно чоловік з джунґлів. „Я Тарзан!"